

เทคนิควิธี ทำมือ

ปราสาททราย

หนังสือเล่มนี้อธิบายการทำสมุดทำมือ
การซ่อมแซมหนังสือต่างๆ ให้หนังสือ
ที่รักนั้นสามารถใช้งานได้ตลอดไป

หนังสือทำมือเป็นการสร้างสรรค์ผลงาน
ของแต่ละบุคคลได้อย่างมีอิสระ นอกจากการทำเป็น
งานอดิเรกแล้ว หากเรามีฝีมือในการประดิษฐ์ มีความ
คิดสร้างสรรค์ที่มีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น การทำสมุดทำ
มือยังสามารถยึดเป็นอาชีพหรือสร้างรายได้เสริมให้เรา
อีกทางหนึ่งได้อีกด้วย

คำนำสำนักพิมพ์

หนอนหนังสือ มักรักการอ่าน อ่านเยอะ ชอบเก็บ ชอบสะสม หนังสือ หนังสือเป็นสิ่งที่เข้าถึงคนทุกชนชั้น ขอให้อ่านออกเขียนได้ ย่อมมีประโยชน์ สาระ มีทั้งเพิ่มพูนความรู้ และความสนุกเพลิดเพลิน คนอ่านมากมักมีความรู้มากเช่นกัน

คนทำหนังสือส่วนใหญ่ก็ชอบเก็บหนังสือ คุณเคยเป็นไหม เวลาเข้าร้านหนังสือหรือไปงานขายหนังสือ จะซื้อทีละหลายๆ เล่ม บางเล่มก็ไม่ได้อ่าน ก็เก็บไว้บ้าง ลืมอ่านบ้าง ไว้นานเข้า หนังสือเก่าและเหลือง หรือเปิดอ่านบ่อย เกิดชำรุดขึ้นมา คนรักหนังสือก็ย่อมต้องหาวิธีซ่อมแซมหนังสือให้คงอยู่คู่กับเราไปนานๆ

หนังสือทำมือเล่มนี้ ถือเป็นความปรารถนาดีของผู้เขียน ที่ต้องการนำเสนอหนังสือที่ทำจากมือท่านเอง อย่างง่าย ไม่ซับซ้อน พร้อมทั้งการทำสมุดโน้ตและวิธีการรักษา ซึ่งคงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้ไม่มากนัก

ปรารถนาดี
บรรณาธิการ

คำนำ

ปัจจุบันเรามักได้ยินคำว่า **สมุดทำมือ หนังสือทำมือ** เหตุที่เรียกกันเช่นนี้ เนื่องจากสมุดทำมือนั้นทำด้วยมือ โดยไม่มีการใช้เครื่องจักรใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการเย็บ การเข้าปก การเข้ารูปเล่มล้วนใช้ความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลประดิษฐ์ขึ้นมา จึงทำให้สมุดทำมือแต่ละเล่มมีความโดดเด่น เอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป การทำปกนั้นใช้วัสดุหลายอย่างในการทำ เช่น ผ้า กระดาษหนัง การพิมพ์ลาย การตัดปะ เป็นต้น อุปกรณ์ในการทำสามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป ส่วนหนังสือทำมือเป็นหนังสือที่ผู้เขียนเขียนเรื่องขึ้นเอง คิดเนื้อเรื่องเอง ทำเองทุกอย่างรวมทั้งออกแบบปก ทำรูปเล่ม การจำหน่ายด้วยตนเองหรือฝากขายโดยไม่ต้องส่งไปโรงพิมพ์ หนังสือทำมือนั้นอาจมีรูปเล่มไม่หนานัก ผู้เขียนเขียนเรื่องตามที่ตนเองสนใจ

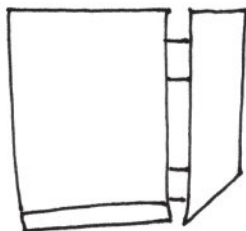
ทั้งสมุดทำมือและหนังสือทำมือนั้นเป็นการสร้างสรรค์ผลงานของแต่ละบุคคลได้อย่างมีอิสระ ส่วนสมุดทำมือนั้นเราใช้วัสดุเหลือใช้ซึ่งเราอาจใช้กระดาษจากสมุดเหลือใช้ นำมาเย็บเข้าเล่ม ทำปกใหม่จากการสร้างสรรค์ฝีมือของเรา นอกจากการทำเป็นงานอดิเรกแล้ว หากเรามีฝีมือในการประดิษฐ์ ความคิดสร้างสรรค์ที่มีเพียงหนึ่งเท่านั้น การทำสมุดทำมือยังสามารถยึดเป็นอาชีพหรือสร้างรายได้เสริมให้เราอีกทางหนึ่งได้อีกด้วย

หนังสือเล่มนี้เป็นการอธิบายการทำสมุดทำมือ หนังสือทำมือ
การซ่อมแซมหนังสือต่างๆ ให้หนังสือที่รักนั้นสามารถใช้งานได้ตลอด
ไป แทนการซื้อเล่มใหม่ทดแทนของเก่าในรูปแบบต่างๆ สำหรับผู้ที่เริ่ม
ทำในเบื้องต้น รวมทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ ทางผู้จัดหวังว่าผู้อ่านอาจ
ได้แนวความคิด ไอเดียใหม่ๆ ในการประดิษฐ์และสร้างสรรค์ผลงาน
ของตนเองจากหนังสือเล่มนี้บ้างไม่มากก็น้อย

ปราสาททราย

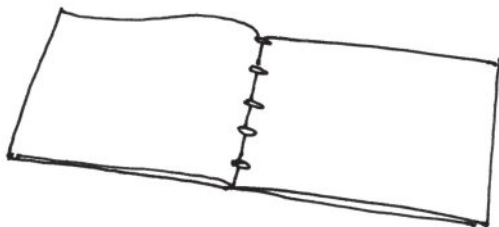

สารบัญ

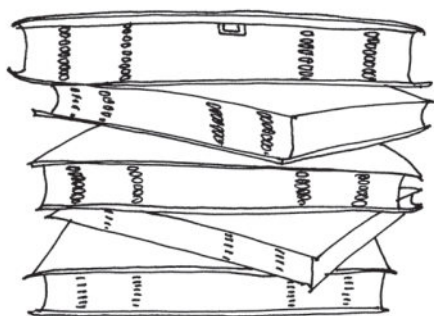

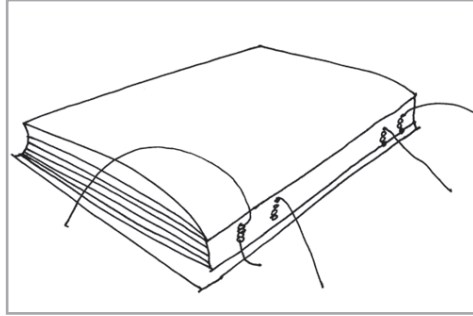
ประวัติของกระดาษ.....	9
การทำปกหนังสือ.....	15
จุดกำเนิดของหนังสือทำมือในประเทศไทย.....	24
หนังสือทำมือ.....	31
หนังสือผ้าสำหรับเด็ก.....	35
การทำหนังสือสำหรับเด็กแบบ 3 มิติ.....	35
หนังสือ 3 มิติแบบเส้นขนาน.....	37
หนังสือแบบโคม 4 แฉก.....	38
การเข้าเล่มหนังสือแบบหีบเพลงชัก.....	45
การเข้าเล่มแบบหีบเพลงชัก (แบบสอดกระดาษไขว้กัน).....	48
การทำหนังสือทำมือ แบบที่ 1.....	50
การทำหนังสือทำมือ แบบที่ 2.....	52

หนังสือทำมือปกหุ้มผ้า การทำหนังสือผ้าใยกล้วยา.....	54
การทำหนังสือทำมือ	56
การทำสมุดทำมือแบบต่างๆ.....	65
การทำสมุดทำมือสำหรับเด็ก.....	67
สมุดทำมือ แบบที่ 2.....	69
สมุดทำมือ แบบที่ 3 การทำสมุดโน้ต.....	71
สมุดโน้ตเล่มยาว สมุดทำมือเนตรนารี.....	73
สมุดเย็บลายสกอต	75
สมุดแบบมีเส้น หรือสมุดเขาวน.....	78
สมุดปกอ่อนและปกแข็ง	82
การเย็บเล่มแบบแยกกระดาษแข็ง.....	84
สมุดใบลาน.....	86
สมุดพับ	87

การเย็บเล่มแบบต่างๆ	88
การบำรุงรักษาหนังสือ	98
ส่วนประกอบของหนังสือ	110
การเข้าเล่ม	115
หลักการซ่อมหนังสือ	116

ประวัติของกระดาษ

คำว่า **PAPER** มาจากคำว่า **PAPIRUS** เป็นวัสดุใช้ในการเขียนที่ชาวอียิปต์คิดค้นขึ้นมา แต่แท้จริงแล้วคำว่ากระดาษนั้นเป็นคำที่มาจากภาษาโปรตุเกสที่ใช้คำว่า **CARTUS** เนื่องจากประเทศโปรตุเกสเป็นประเทศที่นำกระดาษเข้ามาในสมัยอยุธยา เราจึงใช้คำว่ากระดาษตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาชาวอียิปต์ได้นำเอาต้นปาปิรุสมาใช้เป็นวัสดุในการเขียน

ในสมัยโบราณชาวกรีกและโรมันเขียนหนังสือลงบนแผ่นของหนังสัตว์ด้วยการนำต้นปาปิรุสมาขัดและบดให้แน่น ตากแดดให้แห้ง ต่อมาการทำกระดาษมีการพัฒนาการให้ทันสมัยขึ้น แต่แท้จริงแล้วผู้ที่ประดิษฐ์กระดาษขึ้นคือชาวจีนนามว่า ไช่ลั่น เขาได้นำเอาเศษผ้า เศษพืช มาต้มทุบและทำให้ยุ่ยผสมกับน้ำได้เยื่อกระดาษนำมาร่อนบนตะแกรงและบดให้แห้ง

ความแตกต่างของกระดาษที่ทำมาจากต้นปาปิรุสและกระดาษในปัจจุบันคือ เส้นใยของต้นปาปิรุสจะถูกทำให้บางด้วยการฝานเป็นแผ่นนำมาอัดเรียงแบบสลับกันในลักษณะตามขวาง แต่กระดาษในปัจจุบันได้มาจากเส้นใยของพืชและสัตว์ถูกทำให้ย่อยและถูกจัดวางอย่างไม่มีระเบียบ จึงทำให้กระดาษในปัจจุบันมีความเหนียวมากกว่าการผลิตนี้จึงมีการแพร่หลายในยุโรป จีน อาหรับ แต่ไม่เป็นที่นิยมในประเทศอาหรับ ต่อมาในสมัยยุคกลางตอนปลายจึงแพร่หลายในประเทศยุโรป

ความต้องการกระดาษได้แพร่หลายมากขึ้น เมื่อประเทศอังกฤษได้มีการตั้งโรงงานกระดาษขึ้นในปี ค.ศ.1490 ที่เมือง HERFORDSHIRE ปัจจุบันเราจำแนกประเภทของกระดาษเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. กระดาษสำหรับงานเขียน กระดาษปก กระดาษสุกัณฑ์
2. กระดาษสำหรับงานพิมพ์
3. กระดาษบรรจุภัณฑ์ (PACKING)

กระดาษชนิดต่างๆ

เยื่อกระดาษที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้วิธีในการผลิตกระดาษมีความต่างกันด้วย ทั้งนี้ผู้ใช้กระดาษจึงควรศึกษาประเภทของกระดาษชนิดต่างๆ เพื่อใช้งานให้ถูกประเภทและนำไปใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการ

• ประเภทของกระดาษชนิดต่างๆ

1. กระดาษวาดเขียน เนื้อกระดาษรับสีได้มาก เหมาะแก่การระบายสี เพราะกระดาษดูดหมึกและสีได้ง่าย ลักษณะเป็นกระดาษปอนด์ขาว

2. กระดาษแข็ง เมื่อนำไปใช้งานต้องมีวัสดุห่อหุ้ม กระดาษไม่มีการฟอกขาว เนื้อกระดาษผิวไม่เรียบ มีสีคล้ำ เป็นกระดาษที่ใช้ทำปก

แข็งของด้านในหนังสือ และทำกล่อง กระดาษแข็งเป็นกระดาษที่หนักกว่ากระดาษธรรมดาทั่วไป ซึ่งเป็นผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมกระดาษ อีกทั้งวัตถุดิบในการผลิตแตกต่างจากการผลิตกระดาษธรรมดาทั่วไป การผลิตกระดาษแข็งคือ การผสมกาวลงไปเพื่อช่วยในการยึดเกาะให้กระดาษติดกัน ขนาดความหนาที่นิยมใช้คือ ความหนา 1/8 นิ้ว และ 1/16 นิ้ว กระดาษแข็งหนา 1/32 นิ้ว มักใช้ในการทำสันโค้งปกหนังสือ กระดาษแข็งหนา 1/8-1/16 นิ้ว ใช้ในการทำปกหน้าและปกหลังของหนังสือ

3. กระดาษโพลีเอสเตอร์ ด้านหนึ่งเป็นด้านหยาบ กระดาษปอนด์ที่ดีมีลักษณะขจัดมันหน้าเดียวและเรียบ

4. กระดาษอาร์ต ใช้พิมพ์ภาพที่มีความละเอียด ผิวเรียบมัน เนื่องจากมีสารเคลือบที่ผิวกระดาษ

5. กระดาษปก ใช้ทำปกหนังสือ คุณสมบัติมีความทนทานเหนียวและหนา

6. กระดาษปอนด์ เป็นกระดาษที่ใช้เขียนพิมพ์ ทำสมุด ทำจากเยื่อกระดาษเคมีที่ฟอกขาว

7. กระดาษบุรุษ เป็นกระดาษราคาถูก คุณภาพต่ำ ใช้ในการพิมพ์หนังสือที่ราคาถูก กระดาษจะกรอบหากเก็บไว้นาน

8. กระดาษปอนด์ ผสมสารเคมีที่เรียกว่า SULFITE และเศษผ้าผสมที่ทำมาจากเยื่อกระดาษ ใช้พิมพ์งาน เช่น กระดาษจดหมาย ประกาศนียบัตร เป็นต้น

9. กระดาษสีน้ำตาล ใช้ห่อของหรือบรรจุภัณฑ์ มีความเหนียวมาก กระดาษทำมาจากเยื่อ SULPHATE จึงทำให้กระดาษมีสีน้ำตาล

• ขนาดของกระดาษ

กระดาษที่เราจะนำมาใช้พิมพ์ เราควรรู้ถึงขนาดมาตรฐานของกระดาษที่ใช้พิมพ์ เพื่อจะได้ไม่เสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป สำหรับกระดาษในประเทศไทยนั้นจะใช้กระดาษปรู๊ฟมี 2 ขนาด คือ ขนาด 34X43 นิ้ว และขนาด 25X35 นิ้ว ทำให้เกิดหนังสือ 8 หน้ายกธรรมดา และ 8 หน้ายกเล็ก ตามลำดับ

ขนาดของกระดาษมาตรฐานเรียกกระดาษชุด A เริ่มด้วย AO ความกว้าง X ความยาว = 1 ตารางเมตรพอดี เพื่อสะดวกในการคิดน้ำหนักเป็นแกรม ตารางเมตร กรัม

มาตราเมตริกเป็นหน่วยที่นิยมใช้ในการวัดมาตรฐานของกระดาษ

กระดาษโดยทั่วไปมีหน่วยเป็นกรัม/ตารางเมตร

เช่น กระดาษ 70 แกรม 80 แกรม เป็นต้น

• การทดสอบกระดาษ

คือ การเอานิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้สอดใต้กระดาษจะได้ยินเสียงกระดาษจากการถูนิ้วไปมา เสียงที่เกิดขึ้นเป็นการทดสอบกระดาษว่ากระดาษชนิดนั้นเหมาะจะนำมาใช้ในการเขียนหรือไม่ ผู้ที่เชี่ยวชาญจะบอกได้ทันทีว่ากระดาษที่ทดสอบเป็นกระดาษแบบไหน การทดสอบกระดาษแบบนี้เป็นการทดลองขั้นต้นของกระดาษที่นำมาใช้พิมพ์เขียน

• การแบ่งกระดาษประเภทต่างๆ เป็นแกรม

กระดาษที่หนัก 48-190 แกรม/ม เราจะเรียกกระดาษชนิดนี้ว่ากระดาษพิมพ์เขียน

กระดาษที่หนักตั้งแต่ 190 แกรม/ม เราจะเรียกกระดาษแข็ง

กระดาษอาร์ตการ์ด คือกระดาษแข็งที่ขัดจนผิวหน้าเป็นมัน

ส่วนกระดาษอาร์ตการ์ดที่ขัดมันทั้ง 2 ด้าน น้ำหนักตั้งแต่ 190-200 แกรม/ม หากขัดมันด้านเดียวเราเรียกกระดาษอาร์ตการ์ดมันชนิดด้านเดียว แต่ทั้งนี้กระดาษชนิดนี้ต้องมีน้ำหนักมากกว่า 200 แกรม/ม

• น้ำหนักกระดาษ

ใช้ในการเรียกน้ำหนักของกระดาษเป็น 3 แบบใหญ่ๆ คือ

- หน่วยเป็นปอนด์ ใช้ในแถบยุโรปและอเมริกา เช่น กระดาษ 500 แผ่น = 1 รีม และนำกระดาษนั้นมาชั่งได้กี่ปอนด์เป็นค่าของน้ำหนักของกระดาษนั้น เช่น กระดาษ 80 ปอนด์ กระดาษ 100 ปอนด์ เป็นต้น

- หน่วยเป็นกรัม/แกรม เช่น กระดาษโรเนียว 60 แกรม 80 แกรม หมายถึงกระดาษที่มีขนาดพื้นที่ 1 ตารางเมตร เมื่อนำไปชั่งน้ำหนักแล้วจะได้กี่แกรม

- หน่วยหนักเป็นกิโล กระดาษขนาด 31X43 นิ้ว จำนวน 1 รีม มีกระดาษ 500 แผ่น เมื่อชั่งน้ำหนักกระดาษได้เท่าไรเราจะเรียกน้ำหนักเป็นหน่วยกิโลกรัม เช่น กระดาษฟอกขาวหนัก 25 กิโลกรัม เป็นต้น

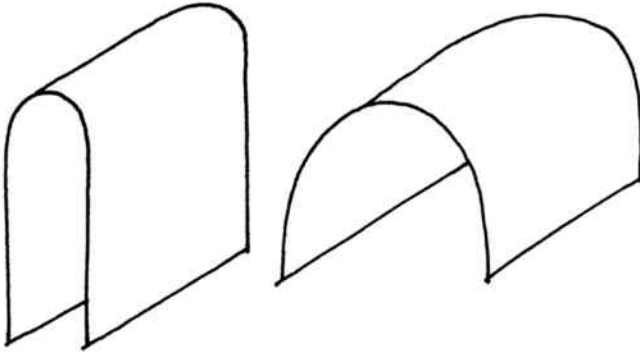
• ทิศทางของใยกระดาษ

สิ่งสำคัญของกระดาษปกและกระดาษสันคือส่วนที่เรียกว่าเกรน เกรนหมายถึงทิศทางของใยกระดาษ กระดาษจะมีแกน 1 แกน เมื่อเราโค้งหรืองอกระดาษ กระดาษจะไม่หัก แต่โค้งงอได้ง่าย

วิธีการหาเกรนกระดาษ

คือการงอแผ่นกระดาษอย่างเบามือ สังเกตการโค้งงอของกระดาษ ขณะเดียวกันจับกระดาษแข็งอีกด้านหนึ่ง และเปรียบเทียบการงอกระดาษทั้ง 2 ครั้ง ว่าครั้งไหนมีการโค้งงอของกระดาษได้

การโค้งงอเพื่อหาแกนกระดาศ

มากกว่า การโค้งงอของกระดาศขึ้นอยู่กับแนวแกนนี้นั่นเอง การที่เรา
รู้แนวแกนของกระดาศ จะทำให้เมื่อเราพับหรือตัดกระดาศจะทำได้
ง่าย และกระดาศที่ตัดออกมาจะสวย